

KIVIALUSTE RISTITÜTAR

ord oli üks noorik metsa marjule läinud. Torbik parajasti täidetud, tahtis ta kodu poole hakata minema, kui kogemata puude vahelt üks kogu talle silma puutus, mis eemalt inimese sarnane näis. Ligemale minnes leidis ta noore neitsi kahwatanud näo, verise suu ja palgetega põõsa all minestuses maas. Naine ruttas allikale, mis kaugel ei olnud,

puistas nopitud marjad põlle sisse, täitis torbiku külma veega, miskata neitsi silmi ja meelekohti pesi, kuni minestusest ärrganud loomake silmad avas ja võõrastades ümber vaatas.

Võõrast naisterahvast enese kõrval leides kohkus neitsi esiotsa, aga üürikese ajaga lahkus ehmatus ja kartus; ta võttis lahkelt nooriku käest kinni, tänas ja ütles:

„Sinu heldus on täna minu elu hädakitsikusest päästnud! Kes teab, mis minust oleks saanud, kui sa minu peale ep oleks halastanud. Meie suguvõsa kurjem vaenlane, vana metsataat, juhtus täna teel minuga kokku, peksis mind poolsurnuks, nii et hingetult maha langesin. Sinu abita ehk oleksin siia paika jäänud! Mul ei ole täna võimalik suuremat palka sulle anda kui see sõrmus, mille sinu sõrme pistan. Vaata, nüüd oleme eluotsani kihlatud. Kui sa selle, kes sul praegu südame all, kord ilmale tood, siis pead mu vaderiks paluma ja mind kahe noorema õega seltsis vastu võtma, kui me kolmekesi varrule tuleme. Valva suud, et sa kellelegi tänasest juhtumisest sõnakest ei lähe kuulutama, ja kui sõrmuse pärast peaks küsitama, siis ütle, et metsast leidsid.” Rääkides oli ta kuldsõrmuse oma sõrmest võtnud ja nooriku sõrme pannud. Naine pakkus talle maasikaid põllest, mida neitsi lahkesti vastu võttis ja neist rohkesti poole osa ära sõi.

„Sa oled mu minestust, nälga ja janu kustutanud, selle heateo tahan kord su tütrele tasuda, kui ta minuealiseks saades mehele hakkab minema.”

Pikemalt lahket juttu edasi vestes olid nad metsa äärde lagedale jõudnud, kus neitsi jumalaga jättes metsa tagasi pööras. Naine tahtis veel marjule minna, et torbikut jälle täis noppida, aga päev jõudis juba õhtu ligidale; ja kui ta ülejäänud marjad põllest torbikusse puistas, tõusis torbik kuhjaga täis. See näis naisele imelik, sest eks ta olnud oma silmaga näinud, kuidas neitsi rohkesti poole osa marju oli ära söönud. Siiski pidi imestamine koju jõudes veelgi kasvama. Kui ta marjad torbikust vaagnasse valas, leidis ta alumise poole hõberahaga täidetud. Mis see tähendas? Neitsi oli metsas juhtunud sõrmuseloo rääkimise ära keelanud, sellepärast arvas naine ka rahaasja salamahti pidada. Ta pani raha kiristu põhja kangapakkude vahele, kust ta hädapäevil lootis abi leida.

Pool aastat pärast räägitud marjulkäimist oli ta nurgavoodil maha saanud ja tütrekese ilmale toonud. Kui varrudepäev ligemale jõudis, kus laps ristimisele pidi viidama, tegi emale ränka südamekoormat, et võõra neitsi kodupaik küsimata oli jäänud. Ta ei teadnud nüüd kuhugi sõnumeid läkitada. Varruliste saanid seisid ukse ees, aiasd kõigil värava poole käänatud, taheti hakata kiriku minema. Titeema vaatas vesiste silmadega lapse viijat, kahetsedes, et võõras neitsi palumata oli jäänud. Aga näe, õuest kuulduv kellukeste kõlinat, ja vaata, üks ilus saksasaan sõidab kahe hobusega õueväravast sisse: kolm kasukate sisse mässitud naisterahvast istuvad saanis.

„Teie olete juba kirikuteel,” hüüab üks neitsi saanist, „ärge viitke aega! Meie kutsar käänab hobused ümber ja siis sõidame seltsis kiriku. Küll tagasi tulles läheme titeema teretama.”

Ehk küll nurganaine toas seda juttu ei kuulnud, siiski arvas ta kohe, et kolm võõrast saksasaanis muud ei võinud olla kui ettekuulutatud palumata jäänud vaderid. Hommikul kurbusest täidetud süda kippus rõõmu pärast lõhkema! Ta kaebas siiski, et kallid võõrad varruperest kuiva suuga kiriku olid läinud, ja ei jõudnud tagasituleku aega oodata, kus võlgu jäänud hommikusööki armsaile külalistele võis tasuda.

Õnneks ei teadnud ta hing midagi sellest tülist, mis vaheajal vaderitel kirikus lapse nime pärast oli. Kui õpetaja küsis, mis lapsele nimeks antakse, kostis üks neist võõrastest neitsidest: „Maasikas!” – „Kuidas te ütlesite,” küsis õpetaja, „Mari, Madli või Maret?” – „Maasikas,” anti teist korda vastuseks. Lapse isa ja vaderid vahtisid imestades üksteise silmi, keegi ei teadnud, mis sest asjast pidi arva- ma. Aga kirikuõpetaja ütles tõsise sõnaga: „Ma palun, ärge tehke siin nalja: öelge tõsiselt, mis lapsele nimeks saab, või ma ristin tema- le teilt küsimata ühe ristiinimese nime.”

Siin läksid ka neitsi palged vihatujul punasemaks, kui ta julge viisaka sõnaga kostis:

„Jumal on inimesed, kõik muud loomad ja kasvud maa peale loonud, aga ei kellelegi nime andnud, vaid seda on inimesed teinud. Kes mulle tohib keelata ristitütrele oma tahtmist mööda nime lasta panna?”

„Kas arvate vägisi mu üle võimuse saavat?” küsis õpetaja niisama pahasel meelel. „Kui nii hõlpsasti minu üle usute võimust saavat, siis pean teile esiteks meelde tuletama, kes mina olen, teiseks teilt küsi- ma, kes teie olete, ja kas ma seaduse loaga tohin teid lapse vaderiks vastu võtta?”

Sõna lausumata tõmbas uhke neitsi paberilehe oma põuest ja andis õpetajale lugeda. Kirikuõpetaja kahvatas lugedes surnukarva- liseks ja kogeles ehmatanud keelel:

„Andke andeks, andke andeks, aus suursugune –,” aga neitsi tõs- tis ähvardades sõrme, öeldes:

„Vait, wait! Ristige lapsuke, meil ei ole pikemat juttu!”

Kirikuõpetaja ristas lapse, andis talle nimeks Maasikas. Siiski väri- sesid mehel käed pühal ametitoimetusel. Uhke neitsi oli last ristimi- se ajal oma käte peal hoidnud ja hiljemini kirikuõpetajale kuldraha ja köstrile ühe rublatüki hõbedat andnud, nagu teised vaderid sel- gesti silmaga olid näinud. Siis sõideti varrudeperesse tagasi. Tee peal arvasid külaeided, kui suur vaderi kingitus titeemale ja ristitütrele võis tulla, kus juba nii rohket ristimise hinda oli makstud.

Piduperesse tulles läks uhke neitsi jalapealt titeema teretama, võttis tal kaela ümbert kinni, silitas palgeid ja ütles, sõrmega teiste neitside peale tähendades:

„Minu nooremad õed, keda varrule lubasin tuua. Meie töotame kolmekesi sinu tütrekese eest hoolt kanda, kui jumal sind varem siit ilmast peaks ära kutsuma, kuni laps inimeseks kasvab!”

Selle peale andis iga neitsi lapseemale ühe kuldkarbikese, öeldes: „Karbikestes on tütrekese kingitused, mis vaderiandeks tõime; ära näita neid kellelegi, sina ise võid küll vaadata, kui tahad, aga ära kaota kalleid asju.”

Küll paluti uhkeid võõraid lauda kehakarastust võtma, aga need ei tahtnud süüa ega juua, vaid lapseema lahkesti jumalaga jättes lahkusid nad varrult ja sõitsid uhke saaniga õueväravast oma teed.

Varrulistel kipitas väga südame peal teada saada, kes uhked võõrad neitsid olid olnud ja mis neis kuldkarpides võis olla. Seda igatsemist ei jõudnud keegi täita. Ka lapse isal läks meel tusaseks, kui ta pärast varruliste lahkumist naise suust pikemat otsust ei saanud. Ta ei uskunud kogunisti, mis naine tõtt mööda tunnistas, et talle imelised võõrad niisama tundmata olid kui teistelegi. Mõni päev hiljem läks ta salamahti kirstule kuldkarbikese vaatama, et näha saada, mis kallis varandus kuldkoore all peidus seisis. Ta ei leidnud muud kui kolm pisukest lähkrikivi igas karbis. Ehk ta küll seda leidu natuke imeks pani, siiski ei avaldanud ta kellelegi sõnakest.

Väike Maasikas oli seitsmeaastaseks saanud, kui ema tal äkki väga rängasti haigeks jäi, nõnda et mõne päeva pärast pikemat elulootust ei võinud olla. Haige himustas ise enne surma jumalaarmu, sellepärast paluti kirikuõpetaja sinna. Õpetajale tunnistas ta loo, mis talle metsas enne tütre sündimist võõra neitsiga oli juhtunud. Kirikuõpetaja ütles trööstides:

„Ole sellepärast rahul! Sellest kokkusaamisest ei või sinu hingele mingit kahju ega koormat tulla, ja tütrekese pärast võid sa rahulikult silmad kinni panna – küll vaderineitsid saavad ta kasvatamise eest hoolt kandma.”

Kui ta jumala armuleiba ja -karikat oli maitsenud, õnnistas ta oma tütrekest, jättis jumalaga ja läks puhkama.

Teisel päeval pärast matmisepidu tuli uhke vaderineitsi ja tahtis ristitütar endale kasvandikuks viia. Aga leskmees ei raatsinud lapsest lahkuda, palus teda veel endale rõõmuks ja nukra meelega

jahutuseks jätta. Tema palumise peale jäeti laps küll sinna, aga neitsi ütles: „Üks meist õdedest tuleb iga päev väikest Maasikakest vaadata.”

Nõnda ka hiljem sündis; iga päev käis üks neitsi emata last vaatamas, tõi talle puhtaid riideid, magusaid kooke ja mitmesuguseid ilusaid mänguasju. Aasta pärast võttis leskmees nõuks teist naist minna kosima. Kaks päeva enne pulmi tuli vanem neitsi ja ütles: „Maasikas ei tohi pikemalt sinu juurde jääda, ma tahan ta täna kaasa võtta. Sina saad küll teise naise ja võid aegamööda jälle lapseisaks saada, aga Maasikas ei leia enam teist ema. Kõik, mis meie siiasaadik ristitütrelle kinkisime, jäägu sulle ja su noorele naisele, aga kolm kuldkarpi, mis me varrudepäeval lapsele kinkisime, pean ma kaasa võtma.”

Mees püüdis küll vastu tõrkuda, niipalju kui ta jõudis, siiski ei aidanud siin tema vastupanemine midagi. Väike Maasikas palus nuttes: „Mina tahan ristiemadele minna!”

Isa pidi viimaks järele andma. Ta läks tüki maad salaja neitsi jälil, et näha saaks, kust tee nende koju läks, mis kaugel ei võinud olla, sest et nad iga päev last vaatamas käisid. Uhke neitsi läks, laps käekõrval, sinna metsa poole, kus kadunud ema noorikupõlves marjul oli käinud ja esimest korda võõra neitsiga kokku juhtunud. Kui neitsi nüüd lapsega ühe suure kivi ligi jõudis, mis metsa ääres lagedal seisis, kadus ta äkki vaataja mehe silmist, otsegu oleks maa alla vajunud. Mees tõttas küll sinna paika, käis mitukümmend korda kivi ümber, otsis jälgi ja põrutas vahetevahel jalakanda maad vastu, kas mingit õõnsat kohta ei leiaks: aga kõik vaev läks tuulde; ei saanud ta last ega lapse ristiema näha. Noore naiselega elades unustas ta aegamööda kadunud naise tütrekese meelest.

Meie peame siin väikese Maasika elust jutustama. Nimetatud kivi ligidal seisis kolme vaksa sügavusel muru all süllalaiune ja poolteise sülla pikkune paekivi, mis tuttavalt jalaastumisel keldriluugi kombel üles tõusis, tulija sisse laskis ja siis silmapilk jälle kinni langes. See sündis nii imekiiresti, et eemaltvaataja sest aru ei saanud, vaid uskuma hakkas, et nähtav inimene äkki kas maa alla oli vajunud või nägemata tuulde oli tõusnud. Mis niisugust arvamist veel tõelisemaks tegi, tuli sest, et kuhugi kriipsu ega märki murule maha ei jäänud; murupind

näis kui ühest tükist valatud. Paaskaane alt leiti üks lai kivist välja-
raiutud trepp, mis sügavamale viis.

Trepiastmeid mööda alla minnes jõudis väike Maasikas ristiema
seltsis ilusa õue peale, kus üks klaasist ehitatud hoone seisis; see oli
neitside kodu, mida Kivialuse mõisaks nimetati. Teenijaid naisterah-
vaid leidis siin palju, kes kõiksugu peenikest naisterahva näputööd
valmistasid. Ka väikesele Maasikale õpetati aegamööda niisugust
näputööd, ehk teda küll teenijana ei peetud, vaid kui hellitatud
saksalast kasvatati, kel millestki puudu ei olnud. Ristiemad kandsid
ta eest hoolt ja armastasid teda ema kombel. Nõnda kasvas ta kuue-
teistkümne aasta vanuseks, kus ta priskeks tütarlapseks oli õitsenud.
Seal ütles ühel päeval vanem ristiema temale:

„Mu armas Maasikas! Aeg on kätte jõudnud, kus sa meist pead
lahkuma. Siiski loodame jumala helduse peale, et lahkumine kaua
ei võlta. Läheb asi õnnelikult korda, siis saame jälle kokku ega või
meid seal muu lahutada kui surm. Kaks ustavat teenrit ja sinu kolm
kuldkarbikest pead sa kaasa võtma. Karbikestest leiad kõik, mis sulle
pikal teekäigul võiks tarvis minna.”

Kui ta tütarlapsele veel pikemalt mõnd juhatust teekäigu jaoks
oli andnud, avaldas ta viimaks, et kolme päeva pärast minek pidi
tulema. Küll oli Maasikal südamekurbus suur, aga lahkumise tun-
nil ei olnud vähem ka ristiemade kurvastus. Nad tahtsid silma-
pisarais sulada, kui ristitütrel kaela ümbert kinni hakkasid ja talle
mitukümmend korda suud andsid. Viimaks kutsuti mõlemad su-
lased, vanaealised mehed, keda Maasikas enne ei olnud näinud, ja
õeldi, et need teel tema kaitsejad saavad olema. Nõnda mindi siis
teele: Maasikal väike korvike käes, kus sees tema kuldkarbikesed
olid.

Said nad tüki aega metsas edasi läinud ja tütarlapsel lahkumise
pisarad laugelt tahenenud, ütles üks tema saatjatest: „Ega me pikka
teed jala ometi ei jõua ära käia.” Maasikas küsis: „Kust peame hobu-
sed võtma?” Mees kostis: „Hobused ja muud teekäigu tarvidused on
teil korvis kuldkarbikeses.” Maasikas vahtis kahtlevalt ta silmi, kui
püüaks ta sealt otsust, mis seesugune pilkamise jutt pidi tähendama.
Aga mees ütles tõsise näoga:

„Võtke üks lähkrikivike karbikesest, siis saame sedamaid sõiduriista ja hobused.”

Ehk küll tütarlaps ei uskunud, täitis ta ometi mehe käsku, võttis kivikese, mis talle näppu juhtus, ja andis mehe kätte. Mees puhus kolm korda kivikese peale ja ütles: „Tõld nelja hobusega astugu ette!”

Silmapilk seisis tõld hobustega seal. Maasikas pandi saksaks tõlda istuma, üks mees istus kutsariks pukki, teine toapoisiks tõlla taha, ja siis läks teekäik rutusti edasi.

Päike seisis juba kõrgel lõunas, kui kutsar küsis, kas tühi kõht lõunat ei himusta. Maasikas kostis: „Meile pole mingit toiduvara kodunt kaasa võetud.” – „Aga kivikesi küllalt,” kostis toapoiss tõlla tagant, „andke üks siia.” Maasikas andis kivikese, mees puhus jälle saadud kivikese peale ja hüüdis: „Kaetud laud, astu roogadega ette!”

Silmapilk seisis kaetud laud kalliste roogadega Maasika ees. Ta sõi oma kõhu täis ja andis siis teenritele, niipalju kui nemad himustasid. Hiljemini puhus mees jälle laua peale, kus ühekorraga kõik ära kadus ja väike kivike Maasika pihku tagasi kargas. Öhtul sündis söömalauga niisamuti, aga üks teine kivike moondati patjadega sängiks, kus neitsike ööväsimust puhkas.

Nõnda tehti hiljemini iga päev, nii et neil millestki puudust ei olnud. Ometi läks Maasikal pikal teel aeg igavaks, ta soovis endale naisterahva seltsi. Enam nalja kui tõe pärast võttis ta ühe kivikese näppude vahele, puhus, nagu meestest oli näinud, ja hüüdis: „Toatüdruk, astu ette!” Silmapilk istus üks viisakas tütarlaps ta kõrval. Mis viga nüüd Maasikal ilusas tõllas sõita, kus ta hommikust öhtuni magusat juttu võis vesta.

Ühel hommikul öömajalt teele minnes, ütles kutsar Maasikale:

„Täna jõuame ühe kuulsa targa tallu; sinna peate sisse minema ja teraselt tähele panema, mis vana tark teile juhatab. Tema käsu peame täielikult täitma, muidu läheb asjatalitus meil nurja. Ühe kivikese peate targale meelega tänä ära kulutama, et meid lahkelt vastu võetaks ja meile kõige paremat nõu antaks.”

Enne öhtut jõudsid nad targale, kus meestel rasket rahakotti tuli kanda, mis – pool hõbe, pool kulda – kivikesest oli sünnitatud. Tark ütles, kui Maasika kätt oli vaadanud:

„Teie teekäik läheb homme pimedasse metsalaande, kus teile kolm elajat vastu tuleb, esiteks põdralehm, siis üks vana hunt ja viimaks üks karu. Püüdke neid metsalisi meelitada, et nad ligi lasevad tulla, ja pange igaühele oma tunnusmärk külge, et nad teinekord ära tunnete, kui jälle kokku juhtute. Põdralehmale pange siidivöö ja hundile üks nahkrihm kaela, aga karule peate oma sõrmuse käpavarba külge pistma, mis teile kadunud ema varandusest üle jäänud. Kolm päeva hiljemini tungib üks kole vihane madu teile peale: selle käest te ei või end muidu päästa, kui peate ühe kivikese põhjakotkaks moondama ja teenritega seltsis tema selga istuma, kes teid tuule kiirusel pilve alla üles kannab, kuhu madu ei või tulla. Tõlla ja hobused neelab ta küll, aga sest ei ole teil suuremat viga. See kõhutäis on talle viimaseks toiduks: ta sureb seitsme päeva pärast, kus hobused tõllaga ta suust jälle välja tulevad. Mis pikemalt sünnib, jäägu siin nimetamata, sellest saab teile ja teie kivialustele ristiemandele õnne.”

Teisel päeval said meie teekäijad pimedasse metsalaande, kus kõik nõnda sündis, kuidas tark oli ette kuulutanud. Esiteks tuli põdralehm, siis vana hunt ja viimaks üks karu neile vastu. Maasikas meelitas metsalisi ükskhaaval endale ligemale ja sidus siis igaühele tema märgi külge: põdralehmale ühe sinise siidivöö, hundile ühe nahkrihma kaela ümber, aga karule pistis ta emalt päritud kuldsõrmuse käpavarba külge. Karu lakkus kui tänades tema käsi ja jooksis rõõmsa mõisemisega metsa tagasi.

Palju koledam oli lugu, mis kolme päeva pärast neile juhtus. Juba kaugel kuuldi kohinat ja mühinat, kui oleks raskemat heinakuhja mööda maad veetud. Viimaks tõusis madude kuninga pea kuldse krooniga kaugelt nähtavale. Aga sel silmapilgul oli Maasikas ühe kivikese põhjakotkaks loonud, ja istus oma kolme teenijaga seltsis tema selga, kes neid kõrgele üles pilvede alla kandis. Sealt nägid nad, kuidas määratu madu tõlla hobustega tükkis alla neelas, kui oleksid need pisukesed hiirepojad olnud. Seitse päeva lendas põhjakotkas oma koormaga kõrgel pilvede all, magas öösel pilve serval ja tema seljas istujail polnud millestki puudu, sest et Maasika kuldkarbi-keste kivikesed neile kõik andsid.

Seitsmenda päeva hommikul lendas põhjakotkas oma koormaga maha. Nad jõudsid parajasti sinna, kui hobused tõllaga surnud madu-dekuninga suust välja sõitsid. Seda imet alles vaadates nägid nad üht vana meest ja naist uhkes kuninglikus ülikonnas nende seltsi astuvat. Mehel oli nahkrihm ja naisel sinine siidivöö kaelas, mida Maasikas sedamaid nendeks tunnistas, mis ta hundi ja põdralehma kaela oli sidunud. Natuke aega hiljemini jõudis ka üks priske noormees sinna, kelle sõrmes karule antud sõrmus hiilgas. Võõras vanamees rääkis:

„Tänusulle, Maasikas, kallis õnnelaps, kessa meid pikast vangipõlvest oled päästnud. Ma olin seitsmesaja aasta eest Lõunamaal rikas kuningas, siin seisab mu abikaasa ja seal minu poeg; meie kolm tütart on otsa saanud. Kuri Põhjamaa madude kuningas võitis mu riigi ja neelas kõik mu alamad oma kõhtu. Mind moondas ta hundiks, mu abikaasa põdralehmaks ja mu poja karuks. Kuhu tütred jäid, ei ole ma kuulnud, võib olla, et madu nad nahka on pannud.”

Maasikas arvas sedamaid, et tema kivialused ristiemad kadunud tütred võisid olla, aga ta ei rääkinud enne, kui asi tõeks läheb, et vanemate rõõm seda suurem võiks olla. Ta valmistas ühe kivikese teiseks tõllaks, millel kuus hobust ees oli; sinna tõlda istus kuningas abikaasa ja pojaga. Siis hakati kodu poole tagasi minema. Juba kolmandal hommikul tulid Maasika ristiemad teel vastu. Aga kes jõuaks vanemate ja tütarde rõõmu üles rääkida, kui nad seitsmesaja-aastase lahusoleku järel ootamatult jälle kokku said.

Hiljemini kosis kuningapoeg Maasika endale abikaasaks ja sai isa kuningriigile valitsejaks, kes vanaduse pärast ise enam ei tahtnud valitseda. Ka kolm tütart viidi aegamööda mehele, aga keegi ei olnud hiljemini nende suust kuulnud, kust nende kividega kuldkarbikesed olid tulnud või kuhu nad viimaks olid jäänud.

